

СЕКЦІЯ «ПРОФЕСІЙНИЙ, ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПАРАОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»

УДК 796.01

Алібеков А.А.¹, Захаріна Є.А.², Мазін В.М.³

¹ аспірант, НУ «Запорізька політехніка»

^{2,3} д-р. пед. наук, професор, НУ «Запорізька політехніка»

ВІДМІННОСТІ ПРОФІЛЮ ОСОБИСТОСТІ ОДНОБОРЦІВ ТА ФУТБОЛІСТІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ І СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Досліджено психологічні та соціологічні відмінності між особистісними профілями спортсменів-одноборців та футболістів. Виявлено, що футболісти демонструють вищий рівень психологічної стійкості, емоційної чутливості та соціальної орієнтованості, тоді як одноборці характеризуються більшою автономністю, емоційною стриманістю та незалежністю. Отримані результати обговорюються з позиції соціологічної теорії П. Бурдьє.

Ключові слова: спорт, профіль особистості, габітус, соціалізація.

Abstract. The study examines psychological and sociological differences between the personality profiles of combat athletes and football players. It was found that football players exhibit higher levels of psychological resilience, emotional sensitivity, and social orientation, whereas combat athletes are characterized by greater autonomy, emotional restraint, and independence. The obtained results are discussed from the perspective of P. Bourdieu's sociological theory.

Key words: sport, personality profile, habitus, socialization.

Аналіз наукових праць, присвячених порівнянню особистісних характеристик спортсменів, які займаються індивідуальними та командними видами спорту, показав, що результати цих досліджень доволі розбіжні і часто входять у суперечність із досвідом спортивних педагогів. Означене дозволило сформулювати питання: чи мають одноборці і командні спортсмени кардинальні особистісні відмінності, які потрібно враховувати спортивним педагогам у тренувальному процесі? Якщо так, то які саме?

Для відповіді на ці питання проведено дослідження, мета якого – перевірити гіпотезу про наявність відмінностей у профілі особистості футболістів та одноборців, а також дати пояснення отриманим даним.

У дослідженні, яке проводилося у 2024 році, приймали участь юнаки, загальною кількістю 43 особи. Першу групу складали футболісти (n=21, середній вік – 17 років). Другу групу – одноборці (n=22, середній вік

– 16 років). І футболісти і одноклубці мали стаж занять спортом 5-9 років.

Інструментом дослідження виступила он-лайн форма 16-ти факторного опитувальника Кеттелла (Форма С) [1].

У результаті дослідження було встановлено, що футболісти демонструють вищий рівень психологічної стійкості та адаптивності (шкала MD), емоційної чутливості та соціальної орієнтованості (шкала I), а також прагматичності й орієнтації на практичні завдання (шкала M). Одноклубці характеризуються більшою автономністю, емоційною стриманістю та незалежністю (шкала I), меншою психологічною стійкістю (шкала MD), але вищим рівнем креативності та абстрактного мислення (шкала M).

Водночас, відсутність значущих відмінностей за іншими факторами підкреслює індивідуальну унікальність кожного спортсмена та здатність особистості адаптуватися до вимог обраної спортивної діяльності незалежно від її командного чи індивідуального характеру. На основі отриманих результатів сформульовано декілька дискусійних положень.

Першим дискусійним положенням є теза про те, що футболісти у порівнянні з одноклубцями більш орієнтовані на взаємодію один з одним. Вони змушені підлаштовувати свої індивідуальні особистісні прояви під колективні потреби та спільну мету команди.

Друге положення полягає в тому, що одноклубці зосереджуються на особистих досягненнях в умовах відсутності соціальної підтримки. Вони демонструють здатність до самодисципліни, високий рівень особистої відповідальності та схильність до самостійної роботи над досягненням цілей.

Третім дискусійним положенням є теза про те, що незважаючи на деякі спільні психологічні риси, які визначаються специфікою виду спорту, кожен спортсмен залишається унікальною особистістю.

Четверте дискусійне положення про те, що сам вибір спортивної діяльності не є виключно результатом психологічних факторів, а скоріш зумовлений соціальними умовами, впливами та контекстами. При цьому особистість спортсмена адаптується до вимог спортивної діяльності не шляхом радикальної трансформації, а завдяки розвитку окремих якостей, необхідних для досягнення успіху. Найвірогідніше, що така адаптація відбувається на основі вже наявних особистісних ресурсів, що формувалися у процесі соціалізації до початку спортивної кар'єри.

Критичне осмислення отриманих результатів дає підстави для висновку про те, що футбол як командний вид спорту є привабливішим для осіб, соціалізованих у середовищах, де важливими є колективізм, взаємодія та співпраця. Натомість одноклубства можуть обирати ті, чие соціальне

середовище акцентує увагу на індивідуальних досягненнях, самостійності та автономії.

Для глибшого розуміння цього процесу доцільно звернутися до соціологічної теорії П. Бурдьє, зокрема концепції габітусу, яка пояснює, як соціальні структури формують диспозиції, що визначають стиль життя, поведінку та уподобання індивідів. Габітус, будучи системою стійких диспозицій, формується під впливом соціалізації в певному середовищі — родині, школі, спортивних клубах чи навіть ширших культурних контекстах. Це означає, що вибір виду спорту часто є результатом не свідомого психологічного вибору на основі індивідуальних рис, а проявом глибоко вкорінених соціальних практик і норм, характерних для певної соціальної групи [2].

Отже, вибір виду спорту, з огляду на представлені результати дослідження, є питанням не стільки психологічного, скільки соціологічного дослідження, в якому був б проаналізований вплив соціальних факторів, таких як культурне середовище, соціальний клас, родинні традиції та інші елементи, що формують габітус особистості.

Список використаних джерел

1. Cattell R. B., Eber H. W., Tatsuoka M. M. Handbook for the Sixteen Personality Factor Questionnaire (16PF). Champaign (IL): Institute for Personality and Ability Testing, 1970. 388 p.
2. Bourdieu, Pierre. Le Sens pratique. P.: Minuit, 1980. 475 p.